

ΣΤΟΝ ΒΑΣΙΛΗ ΒΑΣΙΛΙΚΟ Η ΜΕΓΑΛΗ ΔΙΑΚΡΙΣΗ ΤΩΝ ΓΡΑΜΜΑΤΩΝ

«Πρώτη φορά... βραβεύομαι!»

Μιλούν επίσης στη «Νέα Σελίδα»: Θ. Γρηγοριάδης (Κρατικό Βραβείο Μυθιστορήματος), Η. Παπαμόσχος (Κρατικό Βραβείο Διηγήματος)

10

ΟΙ ΤΡΕΙΣ ΜΕΓΑΛΟΙ ΝΙΚΗΤΕΣ ΤΩΝ ΚΡΑΤΙΚΩΝ ΒΡΑΒΕΙΩΝ

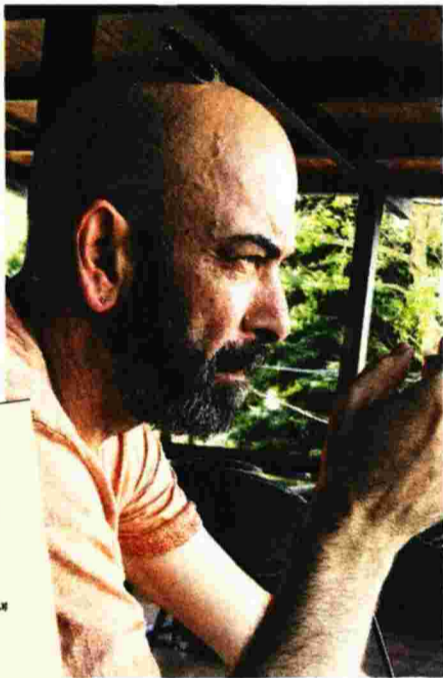
Ηλίας Α. Παπαμόσχος

ΚΡΑΤΙΚΟ
Διηγήματος
ΒΡΑΒΕΙΟ

«Αν δεν έγγραφα, θα πνιγόμεουν ή θα τρελαινόμουν»

Ο συγγραφέας μιλά για το βιβλίο «Η αλεπού της σκάλας» και για τις εικόνες της Καστοριάς που μεταφέρει στα γραπτά του

Εκωριστός και ιδιωματικός στιλίστας, ο Ηλίας Παπαμόσχος, που τιμήθηκε με το Κρατικό Βραβείο Διηγήματος για την «Αλεπού της σκάλας» (εκδόσεις Κίχλη), γράφει «βάζοντας τη ζωή κάτω από το μικροσκόπιο». Μάστορας μιας γλώσσας που έχει κάτι από την υγρασία και την ομορφιά του τόπου του, της πόλης με τη λίμνη και τα δάση, της γενέθλιας Καστοριάς, είναι ένας συγγραφέας που αναγνωρίζει ότι «μοιάζει να υπάρχει μια συγγένεια εξ αίματος ανάμεσα στον τόπο και τη γλώσσα».

Μεγαλώσατε με ιστορίες;

Από παιδί έβλεπα ιστορίες, παρατηρώντας τους οικείους, τους φίλους, την πόλη, τα ζωντανά κι όλο αυτό που με περιέβαλλε. Ιστορίες άκουγα κυρίως από τον πατέρα μου, που ήταν δεινός αφηγητής. Σχέση με το βιβλίο είχε κυρίως η μητέρα μου, αλλά εγώ δεν διάβαζα. Στην πραγματικότητα άρχισα να διαβάζω φανατικά στο πρώτο με δεύτερο έτος του πανεπιστημίου, όπου αναμετρήθηκα με αυτό που λέμε παγκόσμια και ελληνική λογοτεχνία. Έτσι άρχισα να γράφω. Με το πρώτο κιόλας βιβλίο ξεκαθάρισα ότι θα γράψω γι' αυτό που έχω ζήσει, για να δω τι ξέρω. Είχα την ψευδαίσθηση ότι γράφοντας θα καταλάβω. Ή πίστευα ότι ο μόνος τρόπος για να καταλάβω ήταν να γράψω.

Τελικά καταλάβατε;

Δεν ξέρω αν κατάλαβα, ξέρω ότι αισθάνθηκα βαθύτερα αυτό που με συγκινούσε κι αυτό που με αφορούσε ως βίωμα. Η μνήμη για μένα είναι η βιωματική και η αφηγημένη, οι ιστορίες που έχεις ακούσει. Επειδή έχασα τα συγγενικά μου πρόσωπα πολύ γρήγορα, αυτή η μνήμη φτιάχνει ένα σωσίβιο για να μην πνιγείς. Αν δεν έγγραφα, θα πνιγόμεουν ή θα τρελαινόμουν. Οδηγήθηκα στη γραφή εξ ανάγκης. Η ανάγκη είναι πάντοτε βιωματική. Δηλαδή τα ίδια τα γεγονότα με ώθησαν στο να ξαναζωντανέψω αυτό που σε πρώτη ανάγνωση φάνταζε οριστικά χαμένο. Κατάλαβα ότι αν δεν το αφηγηθώ, θα χαθεί και, μέσα απ' αυτό, θα χαθώ κι εγώ.

Στα διηγήματά σας φαίνεται το βάσανο που υπάρχει κάτω από τις λέξεις και την επιλογή τους, η τρυφερότητα και η συγκίνηση, ο ιδιαίτερος φωτισμός στις χειρονομίες και στις στιγμές των προσώπων. Τι είναι αυτό που σας ενδιαφέρει;

Με ενδιαφέρει πολύ το ζήτημα της ιερότητας. Στέκομαι με ένα αίσθημα ιερότητας απέναντι στους ανθρώπους, τα πράγματα και τους χώρους. Οι χώροι μέσα στους οποίους ζουν οι άνθρωποι, που μπορεί να είναι η πόλη, ένα δωμάτιο, μια εκκλησία, έχουν το στοιχείο της ιερότητας. Δεν ιεροποιώ τα πρόσωπα, αλλά προσπαθώ να βγάλω αυτή την ιερότητα που συνειδητά ή χωρίς να το συνειδητοποιούν φέρουν.

Ο τόπος περνάει μέσα από τη γλώσσα;

Ο τόπος μαζί με τη γλώσσα είναι σόι. Ξαν να υπάρχει μια συγγένεια εξ αίματος. Το ένα τροφοδοτεί και γεννάει το άλλο. Για μένα είναι δύο πράγματα ασεχώριστα. Το ζήτημα είναι πώς θα κάνουμε την Καστοριά σύμπαν. Η πόλη έχει μια ιδιαιτερότητα ως τόπος, διαθέτει το υγρό στοιχείο, είναι μέσα στα βουνά, συνιστά μια σπανιότητα. Βέβαια, λογοτεχνία και τέχνη μπορούν να γεννηθούν παντού, δεν υπάρχουν «προνομιακοί τόποι». Ωστόσο, έχουμε μια άθηση του διηγήματος στην επαρχία. Αν το δεις ιστορικά, οι περισσότεροι διηγηματογράφοι είναι ταυτισμένοι με γεωγραφικές περιοχές ή με πόλεις. Γι' αυτό και μιλάμε για τα Γιάννενα του Χατζή, τη Σκιάθο του Παπαδιαμάντη, τον Πύργο του Παπαδημητρακόπουλου. Γιατί οι διηγηματογράφοι νιώθουν την οφειλή, ένα χρέος να δώσουν κείμενα στον τόπο τους.

Βασίλης Βασιλικός

ΜΕΓΑΛΟ
Γραμμάτων
ΒΡΑΒΕΙΟ

Απρόσμενο δώρο και αναζωογονητικό ξάφνιασμα χαρακτηρίζει το Μεγάλο Κρατικό Βραβείο Λογοτεχνίας ο Βασίλης Βασιλικός, ο οποίος, όπως υπενθυμίζει, δεν έχει ποτέ ως τώρα βραβευτεί για τα 120 βιβλία του! Με αφορμή το βραβείο, ο διεθνής μας συγγραφέας παραδέχεται στη «Νέα Σελίδα» ότι οδηγήθηκε στη λογοτεχνία εξαιτίας της ποίησης, αποκαλύπτει το απωθημένο του, που είναι το γεγονός ότι δεν έχει γράψει βιβλίο για τη δολοφονία του καθηγητή Νίκου Τεμπονέρα, και δεν διστάζει να πει για τους νέους Έλληνες συγγραφείς πως έχουν βγει από το τούνελ της εσωστρέφειας.

Πρόκειται για έναν προβεβλημένο δημιουργό, που, αν μη τι άλλο, η οποία βράβευση προσθέτει κάτι περισσότερο στην καταξίωσή του. Ο ίδιος πιστεύει ότι είναι ένα ξάφνιασμα αναζωογονητικό για κάθε δημιουργό: «Φέρνει τη χαρά ενός δώρου που δεν το περιμένεις... Το Μεγάλο αυτό Βραβείο των Γραμμάτων κάλυψε εν τω συνόλω του αυτό το κενό στην κατάλληλη στιγμή και στον κατάλληλο χρόνο».

Η διαδικασία

Πέραν αυτής της διάκρισης, ο Βασίλης Βασιλικός δίνει σημασία στη διαδικασία της δημιουργίας, στη συγγραφική εμπειρία. Γι' αυτό και χαρακτηρίζει τον λογοτεχνικό βίο του ως μια πραγματικότητα αφιερωμένη καθ' ολοκληρίαν στη γραφή. «Την οποία την έμαθα γράφοντας σε ηλικία 15 ετών το πρώτο μου μυθιστόρημα, "Τα Σιλό", που αναφέρεται στη βουλγαρική κατοχή στη γενέτειρά μου, την Καβάλα. Αυτό θα προτεινών τώρα ως κάτοχος πλέον του Μεγάλου Βραβείου σε κάποιον εκδότη, με ένα επίμητρο ήδη εκφωνημένο στην Κέρκυρα του επίκουρου καθηγητή στο ΕΚΠΑ Θανάση Αγάθου».

Στην πλούσια εργογραφία του λέει ότι δεν ξεχωρίζει κάποιο βιβλίο του ή, μάλλον, «ξεχωρίζω εκείνο που δεν έγραψα ακόμη». Ομως για το περίφημο «Ζ», που όντως υπήρξε σημείο αναφοράς, όχι μόνο για τη λογοτεχνική, αλλά και για την κοινωνική και

πολιτική ιστορία, απαντά στο κλασικό ερώτημα για το αν θα ξανάγραφε σήμερα κάτι σαν αυτό: «Θα απαντήσω με ένα χειρόγραφο σημείωμα που βρήκα τυχαία μπλεγμένο στα χαρτιά μου - αδημοσίευτο φυσικά. Ίδου: Βαρέθηκα πια ν' ακούω την έκφραση το "θρυλικό Ζ". Προτιμώ το θηλυκό Ζ, το αιθυλικό Ζ, το υλικό Ζ. Φτάνει πια το θρυλικό. Κουράστηκα, σας λέω. Το "Ζ" ζει και θα ζει. Γιατί το γράμμα Ζ εμπειρεύεται στην ίδια τη λέξη. Είναι συστατικό στοιχείο της ζωής. Εμείς όμως που δεν είμαστε λέξεις, δηλαδή αλφάβητο, ζούμε; Είμαστε ζωντανοί ή ζώα σφαγιασθέντα; Αυτό το ερώτημα καλούνται εν πολλοίς να απαντήσουν οι αγέννητοι ακόμα ιστορικοί του ροκ του παρελθόντος μας».

Η γλώσσα της ποίησης

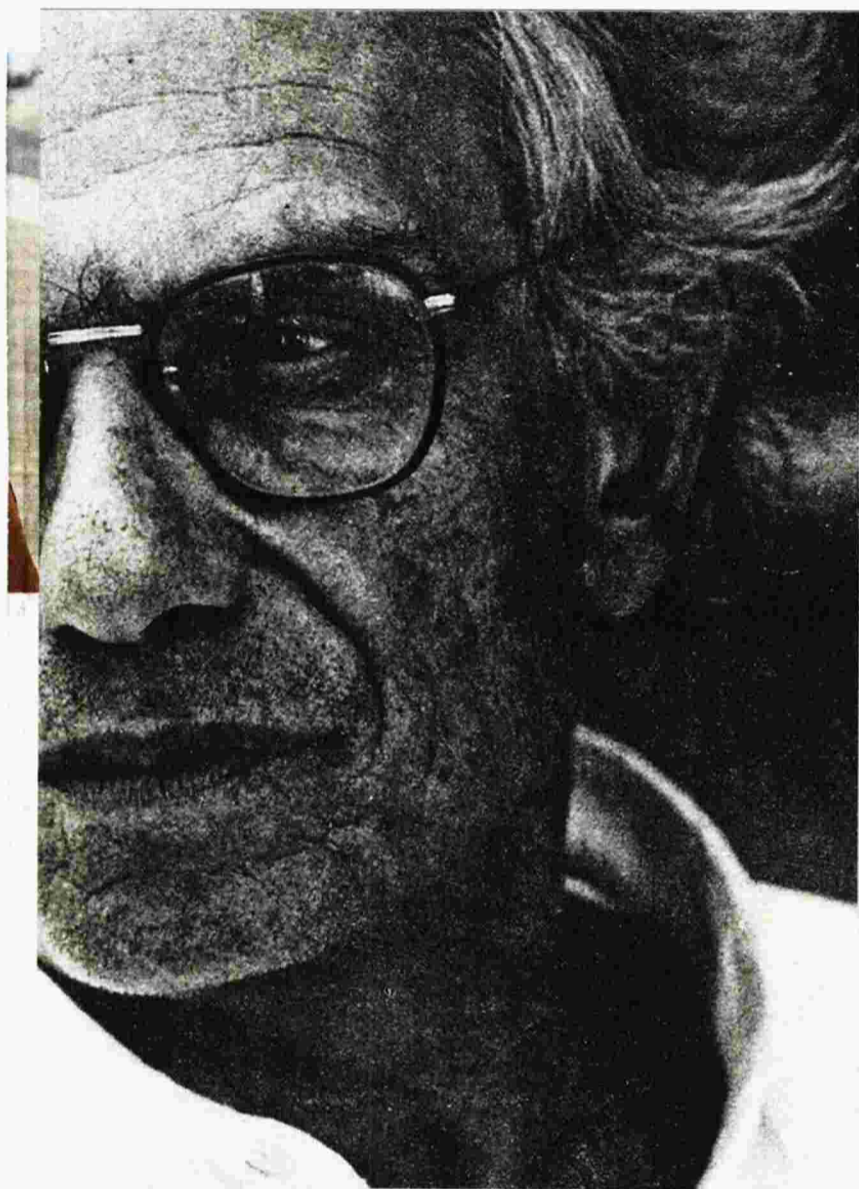
Αυτό που τον οδήγησε στη «συμφιλίωση» με τις λέξεις από τα νεανικά του χρόνια ήταν η ελληνική ποίηση: «Γιατί ποίηση είναι η γλώσσα της ποίησης. Κι εγώ ξεκίνησα ως ποιητής. Έμαθα, διδάχτηκα από τους ποιητές μας τον εκφραστικό πλούτο της γλώσσας μας. Γι' αυτό και έχουμε μεγάλους ποιητές, γιατί η γλώσσα μας περιέχει τη ζωή 3.000 χρόνων». Κι από τότε ως σήμερα υποστηρίζει τη γοητεία της έμπνευσης, τα βιώματά του που «κατά 99 τοις εκατό δίνουν τροφή στη μυθοπλασία. Πάντως, δεν σχεδιάζω τίποτα όταν γράφω».

Ο γνωστός συγγραφέας και συνεργάτης της «Νέας Σελίδας» χαρακτηρίζει «απρόσμενο δώρο» τη βράβευσή του για το σύνολο του έργου του, δηλώνει πως βαρέθηκε να ακούει για το «θρυλικό "Ζ"» και μιλά για την ελληνική συγγραφική παραγωγή

ΛΟΓΟΤΕΧΝΙΑΣ ΜΙΛΟΥΝ ΓΙΑ ΤΟ ΕΡΓΟ ΤΟΥΣ

MANIA ZOYZH
zousi.mania@neaselida.news

«Απωθημένο μου να γράψω για τη δολοφονία του Τεμπονέρα»

Παρακολουθεί ανελλιπώς την ελληνική λογοτεχνική παραγωγή. Συμπεραίνει ότι επιτέλους «έχει βγει από το τούνελ της εσωστρέφειας και τώρα ανήκει στην εξωστρέφεια της κοινωνίας. Μακάρι να γινόταν το ίδιο στην πολιτική...». Στην ερώτηση τι σημαίνει «θυμάμαι» για έναν συγγραφέα λέει χαρακτηριστικά: «Νέος είχα γράψει στο "Αγγελίσματα": "Θυμάμαι δεν είναι μια λέξη για να θυμάται κανείς. Θυμάμαι θα πει όταν αλλάζει μια σκάλα σε κατάδυση, ένα κοπάδι ανθρώπων σε ψάρια που τρων και τρώγονται στις βραχωτές σπηλιές, όταν το πάρκο γίνεται βυθός της θάλασσας και τα παγκάκια πάγκοι για να κολλούν τα στρείδια. Θυμάμαι δεν είναι μια λέξη για να θυμάται κανείς και

προπαντός εγώ που σε αγάπησα με τη μνήμη, με τη νοσταλγία του φωτός που έβλεπα πριν γεννηθώ, που ήθελα να σε έχω πάντα δίπλα μου σαν μια επαλήθευση μες στον ετοιμόρροπο απ' τον συνωτισμό διάδρομο των ανθρώπων"».

Τον ρωτάμε αν υπάρχει κάτι με το οποίο δεν έχει μέχρι τώρα ασχοληθεί και θα ήθελε να κάνει. «Απωθημένο μου είναι ότι δεν έγραψα ένα βιβλίο για την άγρια δολοφονία του καθηγητή Τεμπονέρα στην Πάτρα. Μα ζούσα τότε στο εξωτερικό και ήμουν σίγουρος ότι κάποιος θα συνέχιζε το νήμα του δικού μου "Z". Ίσως αυτό να έγινε και να μην το έμαθα ποτέ. Μακάρι να είναι έτσι. Ο Τεμπονέρας ακόμη με στοιχειώνει...» λέει.

Θεόδωρος Γρηγοριάδης

«Η λογοτεχνία του τόπου μας να φτάσει στο εξωτερικό»

Η συνάντηση του λογοτέχνη με μια ηρωίδα από το παρελθόν ήταν το κλειδί της επιτυχίας του βιβλίου «Ζωή μεθόρια»

Για τη Ζωή, την ηρωίδα του, ένα από εκείνα τα πολιτικά συνειδητοποιημένα κορίτσια της Μεταπολίτευσης, ένα από τα κορίτσια της πρώτης Αριστεράς και του Ρήγα, που συνάντησε στα ίδια αμφιθέατρα και αναρωτιέται πού βρίσκονται σήμερα, μιλά ο Θεόδωρος Γρηγοριάδης με αφορμή το Κρατικό Βραβείο Μυθιστορήματος που έλαβε για το «Ζωή μεθόρια» (εκδόσεις Πατάκη).

Πώς γεννιούνται οι ήρωές σας και οι ιστορίες που αφηγούνται;

Είναι πολύπλοκο, όπως και η γέννα. Μερικούς ήρωές μου τους έχω συναντήσει και σχηματοποιήσει νωρίτερα. Αν επικεντρωθούμε στο «Η Ζωή μεθόρια», η ηρωίδα υπήρχε στο «Παρτάλι» από το 2001 και ήταν η φοιτήτρια. Οι φοιτητές είναι οι ήρωες που ξέρω καλύτερα. Η Ζωή είναι συμφοιτήριά μου, είναι το κορίτσι της παρέας, την έχω γνωρίσει, είναι συνδυασμός κι άλλων φοιτητριών και κοριτσιών της Θεσσαλονίκης που σπουδάσαμε μαζί. Το «Παρτάλι» ήταν ένα βιβλίο οριακό όταν βγήκε. Και πάντα στριφογύριζε στο μυαλό μου τι απέγιναν οι ήρωές μου. Ήταν η δική μου γενιά που ήθελα να ξαναδώ μαζί με μένα. Κι όλο αυτό το υλικό που συσσωρευόταν πέρασε πολύ σύντομα στα δύο επόμενα βιβλία μου που συνδέονται με το «Παρτάλι», τα «Ζωή μεθόρια» και «Η καινούρια πόλη».

Έτσι, λοιπόν, η Ζωή επανήλθε δέκα χρόνια μετά. Είναι ένα κορίτσι από αυτά τα πρώτα κορίτσια της Μεταπολίτευσης που πολύ τα αγαπώ και αναρωτιέμαι πού βρίσκονται σήμερα. Ήταν γεμάτη η ζωή μας τότε, πολιτικά συνειδητοποιημένη, όχι φανατισμένη. Η ίδια ήταν ένα κορίτσι της πρώτης Αριστεράς, κορίτσι του Ρήγα. Είναι ο πρώτος χώρος που μετά το '74 μας υποδέχτηκε «πολιτιστικά» στο πανεπιστήμιο. Η Ζωή έρχεται από εκεί. Χρησιμοποιώ πάντα τα δικά μου χνάρια στα βιβλία μου, θέλω να γράφω «ρεαλιστικά», δεν θέλω να φαντάζομαι.

Όταν γράφετε αναφέρεστε στις δεκαετίες που ζήσατε;

Ναι, χρησιμοποιώ πάντα τις δεκαετίες που έζησα, δεν γράφω ποτέ μια ιστορία σε ένα αφηρημένο περιβάλλον. Αλλωστε, η προμετωπίδα λέει ότι η Ζωή ανησυχεί με ποιον τρόπο θα εκφράσει τη νέα εποχή. Είναι η εποχή της Ελλάδας στην ΕΕ, οι νέες ταυτότητες, οι νέες ιδέες, η δεκαετία του '80. Καταγράφεται ο μικρόκοσμος που ζουν οι ήρωες κι αυτό είναι που με ενδιαφέρει σε όλα μου τα βιβλία, δηλαδή οι συνεχείς αλληλεπιδράσεις της κοινωνίας, της ζωής και

της ιστορίας που διανύουν οι ήρωες τη συγκεκριμένη στιγμή. Το έργο έχω το πρόνομιό να το γράφω από απόσταση είκοσι χρόνων μετά κι ίσως θα ήθελα να σχολιάσω τη σημερινή εποχή. Γράφοντας ένα βιβλίο που αναφέρεται στο παρελθόν μας επιχειρούμε να το προ-

βάλουμε στο σήμερα. Κι αυτή την προβολή την αφήνω στον αναγνώστη.

Οι ήρωές σας είναι οι ίδιοι που εξελίσσονται από βιβλίο σε βιβλίο;

Το βραβείο με βρήκε σε ένα πάρα πολύ καλό σημείο, καθώς θεωρώ ότι ολοκληρώνω έναν μεγάλο αφηγηματικό κύκλο. Έχω καλύψει κάθε δεκαετία. Το «Παρτάλι» είναι η δεκαετία μέχρι το '70, η «Ζωή» είναι το '80, το '90 έρχεται η «Καινούρια πόλη» κι έτσι κλείνει η τριλογία. Οι Ολυμπιακοί Αγώνες ενυπάρχουν στον «Παλαιστή και τον δερβίση» και η αρχή της κρίσης βρίσκεται στο «Μυστικό της Ελλάς». Τα βιβλία μου είναι ταυτόχρονα και οι τόποι που έζησα - η Θεσσαλονίκη, ο Εβρος... Είμαστε υπεύθυνοι για τους ήρωες που διαλέγουμε ή παρακολουθούμε. Κάτι μας βασανίζει για να τους φτιάξουμε έτσι.

Ποια είναι η έννοια σας για τον επόμενο ήρωά σας;

Αισθάνομαι ότι έχει ολοκληρωθεί ο κύκλος και επαναδιαπραγματεύομαι με τον εαυτό μου για το επόμενο βήμα. Συνεχίζω να διαβάζω και να παρακολουθώ την ελληνική και την ξένη λογοτεχνία, αισθάνομαι ότι οι Αγγλοσάξονες μάλλον έχουν παραμείνει στάσιμοι, ενώ αυτοί που έχουν ενδιαφέρον είναι οι ισπανόφωνοι. Όσο για την ελληνική λογοτεχνία, θα μπορούσε να μας βγάλει από τον απομονωτισμό μας, αν υπήρχαν μεταφράσεις που θα τη σύστηναν στο εξωτερικό, κάτι για το οποίο δεν υπάρχει αξιοπρόσεκτη εκπροσώπηση.

